

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1022249/6

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב מרדכי מזרחי בר אור, הרב מאיר פרימן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אסנת שרון)

נגד

הנתבע: מיכאל אליעזר איזנבך

הנדון: היתר חרם דרבנו גרשום שנעשה שלא כדין

החלטה

א. האשה הופיעה בבית הדין וביקשה להציג מכתב מאת הרב אלטר אלימלך שווארץ מלונדון שבו נכתב כדלהלן:

"לכבוד מרת א' תחי',

פנה אליי דיין חשוב מארה"ב וביקש ממנו להודיעכם שמיכאל אליעזר השליש גט אצלו לפני חג הפסח לאחר שקיבל היתר מאה רבנים, וצירף תמונה של הגט"

וכן צורף למכתב צילום של הגט שנטען שהושלש.

האשה הודיעה שהבעל מסרב להסדיר את מתן הגט לידה, ומבקש להוסיף דרישות רבות כתנאי למתן הגט וכי היא אינה יודעת מה הן. האשה הבהירה שכיום אין כל תיק הפתוח בבית המשפט, וגם תביעות המזונות והמשמורת נידונות בבית הדין.

לאחר עיון בחומר שהוגש, בית הדין פונה לרב אשר ארנטרוי מהנהלת בתי הדין בבקשה שיהיה בקשר עם הרב אלטר אלימלך שווארץ ולבקש לקבל באמצעותו טיוטת הסכם גירושין המקובלת על הבעל.

ב. ביחס להודעה שכביכול הבעל קיבל היתר מאה רבנים לאחר שהושלש גט אצל "דיין חשוב מארה"ב" החפץ בעילום שמו, קשה לקבל ש"דיין חשוב מארה"ב" נהג בדרך מוטעית ומשובשת כפי שהרב אלטר אלימלך שווארץ מייחס לו. כידוע הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל, שהיה רשכבה"ג וכן מרא דאתרא של מקום מגוריו הנוכחי של הבעל, כתב דברים קשים כנגד התנהלות כזו. להלן מדברי תשובת אגרות משה אבן העזר חלק ד' סי' ג':

"הנה כבר מפורסם דעתי שהיתר דמאה רבנים אף במורדת הוא דוקא בהשלשת גט כשר אשר בכל זמן שתרצה האשה לקבל גט תוכל לבא ולקבל הגט ולהיות מותרת לעלמא, אפילו אם יש להבעל עליה תביעות ממון, כי ח"ו שהגאון רגמ"ה יתקן דבר תקלה לעגן בת ישראל איזו שהיא, ואף באופן שודאי חטפה משל בעלה איזה סך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממון לא תיקן ושום ב"ד דגאונים לא תיקנו ולא יתקנו באופן שיוכל הבעל לעגנה לגמרי או עד שתתן לו כמה שירצה, ובשביל עניני גיבוי ממון לא תיקנו ולא יתקנו שום תקנות שיהא ביד הבעל כוח בעצמו לעשות כרצונו ולעגנה, וכשלא נעשה כן אין ההיתר של הב"ד שהתירו כלום אף אם יחתמו ע"ז אלף רבנים ויותר, ויש על הבעל איסור וחרם דרגמ"ה מלישא אשה אחרת אם לא יגרשנה קודם בגט כשר, ואני חתמתי רק שיתירו להבעל כדין שהוא אחר שישליש גט כשר שתוכל לקבלו בכל עת שתרצה, וכן אמרתי גם בעובדא זו ביחוד לקרובי הבעל, שלא שייך שום היתר בלא השלשת גט כשר שתוכל לקבלו בלא שום עיכובים, וע"ז באתי על החתום למען האמת שלא יעוותו דיני התורה".

בהמשך לתשובה זו יצאו כמה מגדולי אמריקה ובתוכם בנו של האגרות משה, הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א, בחודש אלול תשס"ד, ואליהם הצטרף בחתימתו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, לתקן תקנות להסדיר את היתר מאה רבנים, ובתוך דבריהם, שהובאו בספר ישא יוסף אה"ע סי' ח', כתבו:

"היות ובתקופה האחרונה עדים אנו לפירצה גדולה בענין "חרם דרבנינו גרשום" ובקלות יתר אפשר להשיג "היתר מאה רבנים" ופשה הנגע ונתרבו המקרים בהם הותר לאיש לישא אשה על אשתו במספרים אשר לא שערום אבותינו, חוששים אנו כי מצב זה עלול לזעזע ח"ו את יסודות השלום בבית היהודי. לכן החלטנו אנו החתומים מטה לעמוד בפרץ ולתקן תקנות כדי להגביל את ההיתר ולהעמיד הדבר כפי שהיה בימים מקדם ש"היתר מאה רבנים" ניתן במתינות ובכובד ראש כראוי לענין כזה אשר שלום לאשתו תלוי בו, ואלה התקנות:

א. רק בית דין חשוב ומוסמך ידון בענין היתר חרם דרבנינו גרשום.

ב. הרבנים וראשי הישיבות החותמים ומצטרפים להיתר יהיו אך ורק רבנים מוסמכים או ראשי ישיבות, ומכהנים במשרות רבניות או בישיבות מפורסמות.

ג. על הרבנים החותמים לציין מקום כהונתם כתובתם ומספר הטלפון שלהם.

ד. אין רב רשאי לחתום על ההיתר אלא לאחר שענין היטב בנמוקי ההיתר.

ה. בית דין המתיר יעביר את נימוקי ההיתר לדיון בבית דין נוסף במדינה אחרת.

ו. על הבעל להשליש גט בידי בית דין נאמן כדי שהאשה תוכל לקבל את גיטה בכל עת שתרצה בלא שום קושי ומניעות יהיה מי שיהיה. "היתר" הניתן לבעל ללא השלשת גט כאמור, יחשב לחסר ערך לחלוטין".

מאחר ופסיקת הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ותקנות אלו מחייבות את אחב"י בארה"ב, הרי כשניתן היתר נישואין שלא בבית דין חשוב ומוסמך שטעו והתירו חדר"ג בלא השלשת גט הניתן לאשה בכל עת שתרצה לקבלו, ההיתר בטל לחלוטין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. יסוד הלכה זו שאין להתיר חדר"ג כשהאשה מבקשת לקבל את הגט מצוי ברמ"א באה"ע סי' עז סעיף ב' שכתב שההיתר לישא אשה אחרת במורדת הוא רק אם הבעל "רוצה לגרשה, ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת". הרי מבואר שאם היא רוצה לקבל גט אין מתירין לו אשה אחרת. וכבר נמצא כן בספר שערי תשובות למהר"ם מרוטנבורג שער א' סי' נג בתשובת רבי חיים פלטיאל שכתב אודות מורדת: "ולא נתיר לו לישא אחרת כיון שרוצה לקבל גט".

ובספר אור גדול סי' ד' סק"ב כתב בדינו של הרמ"א:

"מייירי דהיא מורדת ומבקשת גט ממנו, אך דהוא מעגנה ואיננו רוצה ליתן גט. בזה ס"ל להגהות מרדכי ותשובת רשב"א הנ"ל דאיהו נמי מתעגן, ואין מתירין לו לישא אחרת, משום דלמה לנו להתיר תקנת ר"ג כיון דהיא מרוצית לקבל גט, א"כ אפשר לו לישא בהיתר דיגרשנה וישא לו אחרת".

וכעין זה באור גדול סי' מד.

וכן החזו"א אה"ע סי' סט סק"י, כתב:

"ואם מתרצית לקבל גט בלא כתובה, אין מתירין לו לעולם לישא אחרת ואף לאחר יב"ח".

ד. האמור בדברי הרמ"א, בשערי תשובות, בספר אור גדול ובחזו"א מתייחס לאשה שפסקו עליה שהיא מורדת, אך בנידון זה בית הדין לא פסק עליה שהיא מורדת, אלא אדרבה בפסק דין מיום כ"א כסלו תשע"ט (29/11/2018) בית הדין פסק לכפות את הבעל בגירושין. בפסק הדין נכתב:

"אין אנו מוצאים כל הצדקה לכך שהבעל יעגן אישה צעירה, בת 34 שנים בלבד, באופן אכזרי כל כך, וימנע ממנה את כל חיובי האישות, שארה, כסותה ועונתה, במשך למעלה מ-3 שנים! והעובדה שהאשה תובעת את הבעל שישלם מזונות לילדים אינה סיבה לעכב את הגט, בפרט שהנושא נידון בביה"ד והוא יכריע בדבר לפי הנסיבות ולפי האפשרויות של הבעל. ויש לו זכות לבוא לביה"ד ולטעון בענין זה.

לאור כל זאת, בית הדין פוסק שיש לחייב את הבעל בגירושין, ויש לכפות אותו על כך ע"י מיצוי כל האמצעים האפשריים ע"פ החוק שיתן את הגט לאשתו... ככל שלבעל טענות ביחס לגובה דמי המזונות, עליו להתייצב לדיון ולהציג את טענותיו. כאמור, במקרה דנן שהאשה הסכימה שהדיון במזונות יהיה בסמכות ביה"ד, הבעל יוכל להגיש את כל תביעותיו בענין זה לביה"ד שיכריע בדבר לפי יכולותיו ובהתאם למחויבות של אב לילדיו, אולם האב בחר לברוח מהארץ ולא להתמודד עם חיוב המזונות שיש לו כלפי ילדיו, ולא לשלם להם מזונות כאב לילדיו, דבר חמור בפני עצמו, אבל בודאי שאין הצדקה להוסיף חטא על פשע וגם לעגן את אשתו ולא לשחרר אותה בגט. לכן די בטענה זו כדי לחייב את הבעל לתת גט לאשתו, ולכפות אותו בכל דרך עד שיאות לתת גט... אף אם יטען שאשתו מרדה בו שלא כדין – דבר שלא התברר בבי"ד, אין מקום להתייחס אליה כמורדת, ללא דיון במעמד הצדדים שבו יתקיים "שמוע בן אחיכם" וכל עוד לא התברר אחרת, האשה בחזקת כשרות, אלא דינו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של הבעל כמורד המונע מאשתו את כל עניני האישות, שזו מצד עצמה עילה ברורה לחייב אותו בגט ואף לכפות אותו על כך".

ה. בנסיבות המתוארות לא יתכן שיתקיים דיון בבקשת הבעל להיתר נישואין בבית דין במקומו הנוכחי של הבעל, שנטש את משפחתו ויצא אל מעבר לים כדי לעגן את אשתו.

הדיון בהיתר נישואין יוכל להתקיים רק במסגרת דיון במעמד שני הצדדים. ומאחר שכבר החלו דיונים בין הצדדים בבית הדין בירושלים לא יתכן שבית דין אחר בארה"ב ידון בבקשתו להיתר נישואין.

יתירה מזו, באותו בית דין לא התקיים דיון במעמד שני הצדדים, עיין שו"ת דברי מלכיאל חלק ג' סי' קמה שכתב:

"כבר כתבנו בסי' הקודם שזה הווי כדיני ממונות דהוי כאלו התנה עמה שלא ישא אחרת, וכן קיי"ל באה"ע סימן א' ס"ט דבמקום שיש מנהג שלא לישא אשה על אשתו הוי כאלו התנה. ואף שיש מקום לחלק בין מנהג לחרגמ"ה אבל ז"א. וא"כ הוי זה דין שבין אדם לחבירו וראוי לשמוע מה בפיה ולא להורות ע"פ דברי צד אחד. וכן קבלת עדות צריך להיות בפניה".

ועוד כתב שם בתשובת דברי מלכיאל:

"וביותר צריך להזהר בעתים הללו אשר בעוה"ר קלי הדעת נתרבו המואסים בנשותיהם על לא דבר. ומוצאים אינשי דלא מעלי שנטלו עטרת סמיכה ושוכרים אותם בכסף מלא להשיג להם היתר מק"ר. והרבה רבנים אינם מדקדקים כ"כ וחותמים על כל הבא לידם מבלי חקור בירור הדברים. ויש אשר רצונם לאפקועי שמייהו בדיסקי ותופסים המדה למלאות רצון כל דורש אולי עי"ז יתפרסם שמם. כי מאסף החתימות יפרסם שכבר חתם גדול פלוני. וזה אחד מהטעמים שאני נמנע מלחתום על היתר ק"ר. ולזה ראוי להביט על היתרים הללו בשבע עיניים שלא יהיו בנות ישראל כהפקר ומה הועיל רגמ"ה בתקנתו".

ובשו"ת דברי חיים אבן העזר חלק א סי' ה', כתב:

"רק על זה יש לחקור אם נגבה עדות זה בפני האשה והן אמת שלכאורה זה הוי כלפטור [חו"מ סי' כ"ח סעיף י"ח] היינו שהבעל מביא עדים שהוא פטור מחרם שלא ליקח שתי נשים אך לפי מה דמבואר בש"ך חו"מ סי' כ"ח [ס"ק כ"ט] היכי שאין תובע ללוה והלוה רוצה להביא עדים לפטור מחיוב צריך בפני הבעל דין גם שהוא לפטור אם כן יש לומר בכהאי גוונא שאין תובע לו רק הבעל רוצה לישא אשה אחרת ולפטור עצמו מחיוב על פי התקנה שמלבד החרם יש חיוב שלא לישא אחרת עליה כמבואר בשולחן ערוך אה"ע [סי' א' סעיף ט'] וגם בא הבעל לפטור עצמו מהחרם בכהאי גוונא יש לומר דצריכים העדים להעיד בפני הבעל דין:

איברא דיש לומר כיון דמביא בפנינו עדים שעלינו [\[אולי צ"ל שעלינו\]](#) מצוה לגרשה מחמת רוע מעלליה הוי כמו דבר איסור שאין צריך להעיד דוקא בפניה ומה יעשה הבעל אם רשעה זו תברח ותמאן מלבוא ולסתור עצמה גם מלפני שליח בית דין ולכן בודאי די בזה אם מקבלים עדות שלא בפניה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם אליבא דתשובת הדברי חיים שהתיר לקבל עדות שלא בפניה היינו בנסיבות המתוארות בתשובתו שהאשה מתחמקת מדיון בבית הדין, אך בנידון זה התהפכו היוצרות מהנידון בתשובת הדברי חיים, הבעל הוא זה שנמלט מהארץ ואינו ציית דינא לפסק הדין המחייבו בגירושין, ותוך כדי הדיונים בבית הדין כאן בירושלים מצא לעצמו מי שידון בבקשתו להיתר נישואין בלא דיון ועדויות במעמד האשה.

מכל האמור בית הדין קובע שאין יסוד בהלכה לדון בהיתר נישואין לבעל סרבן הגט, בדיון שאינו במעמד שני הצדדים שמתקיים בו "שמוע בין אחיכם", ובמקום שעפ"י דין הוא המקום המוסמך עפ"י ההלכה לדון בתביעות שביניהם.

היתר נישואין אם ניתן בנסיבות המתוארות, דהיינו ללא דיון במעמד הצדדים, הגט לא הושלש באופן שאם האשה תובעת להתגרש תקבל גט ללא כל תנאים, וכן כשכל התביעות הכרוכות בגירושין כבר נידונות בבית הדין זה, הוא בטל ומבוטל, והחרם דרבנינו גרשום שלא לשאת אשה אחרת רובץ על הבעל. ככל שהבעל ישא אשה אחרת דינו ככל עובר על חרם דרבנו גרשום עפ"י ההלכה. וכן נוהגת בו ההלכה הפסוקה ברמ"א אה"ע סי' א' ס"י "כופין בחרמות ונדויין מי שעובר ונושא שתי נשים לגרש אחת מהן".

בהמשך להחלטה קודמת המאשרת פרסום שמו של הבעל, בית הדין מאשר פרסום החלטה זו ללא השמטת שמות הצדדים וזאת במגמה להביא לידיעת העוסקים בהיתר הנישואין ובחתימת מאה רבנים שחובה עליהם למשוך ידם מכך.

ניתן ביום י"ג בסיון התשע"ט (16/06/2019).

הרב מאיר פרימן

הרב מרדכי מזרחי בר אור

הרב אוריאל לביא – אב"ד